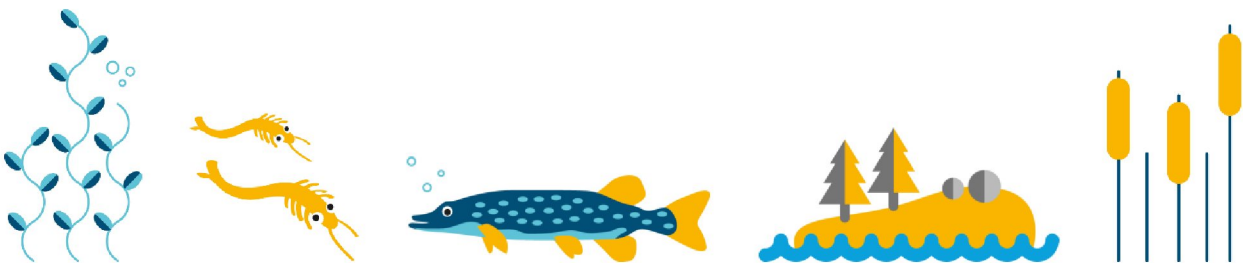

VESIENSUOJELUN **TEHOSTAMIS-** OHJELMA

Veden vuoro -

Ympäristöministeriön vesiensuojelun tehostamisohjelman
organisointi, tavoitteet, tulokset ja tulevaisuuden tarpeet

Sisällys

1. Ohjelman tausta	1
2. Ohjelman organisaatio	1
Ohjelman strateginen ja operatiivinen johto ja ohjaus.....	1
Ohjelman hankesalkun hallinnointi.....	2
Yhteistyö valtionhallinnossa.....	3
Viestintä.....	3
3. Ohjelman toimeenpano vuosina 2019-2021	3
Maatalous.....	3
Vesienhallinta maa- ja metsätaloudessa.....	4
Vesistökunnostukset ja asiantuntijaverkostojen vahvistaminen	5
Kaupunkivesien hallinta ja haitalliset aineet.....	5
Hylkyjen saneeraus.....	6
Itämeren ja vesien tilan selvitykset ja tutkimus (MAAMERI-hanke).....	6
4. Vesiensuojelun tehostamisohjelman tulevaisuuden tavoitteet	6
Maatalouden vesiensuojelu	7
Vesistöjen kunnostus	7
Maa- ja metsätalouden vesienhallinnan edistäminen	7
Kaupunkivesien hallinta	8
Hylkyjen saneeraus.....	8
Kohti tehokkaampaa toteutusta: Uusia teemoja ja toimintatapoja tulevalle kaudelle	8

1. Ohjelman tausta

Vesiensuojelun tehostamisohjelman perustana ovat valtioneuvoston hyväksymät alueelliset vesienhoito-suunnitelmat ja merenhoitosuunnitelman toimenpideohjelma vuosille 2015 – 2021 ja vuosille 2022-2027. Ohjelman periaatteita ovat konkreettisten toimenpiteiden kohdentaminen vaikuttavimpiin tilaa parantaviin toimiin, toimijoiden yhteistyön vahvistaminen sekä uusien toimintatapojen ja menetelmien käyttöönotto.

Ohjelman taustaa ja tavoitteita on kuvattu tarkemmin ohjelmatekstissä. [Lue lisää ympäristöministeriön verkkopalvelusta: ym.fi/vedenvuoro](https://ym.fi/vedenvuoro)

2. Ohjelman organisaatio

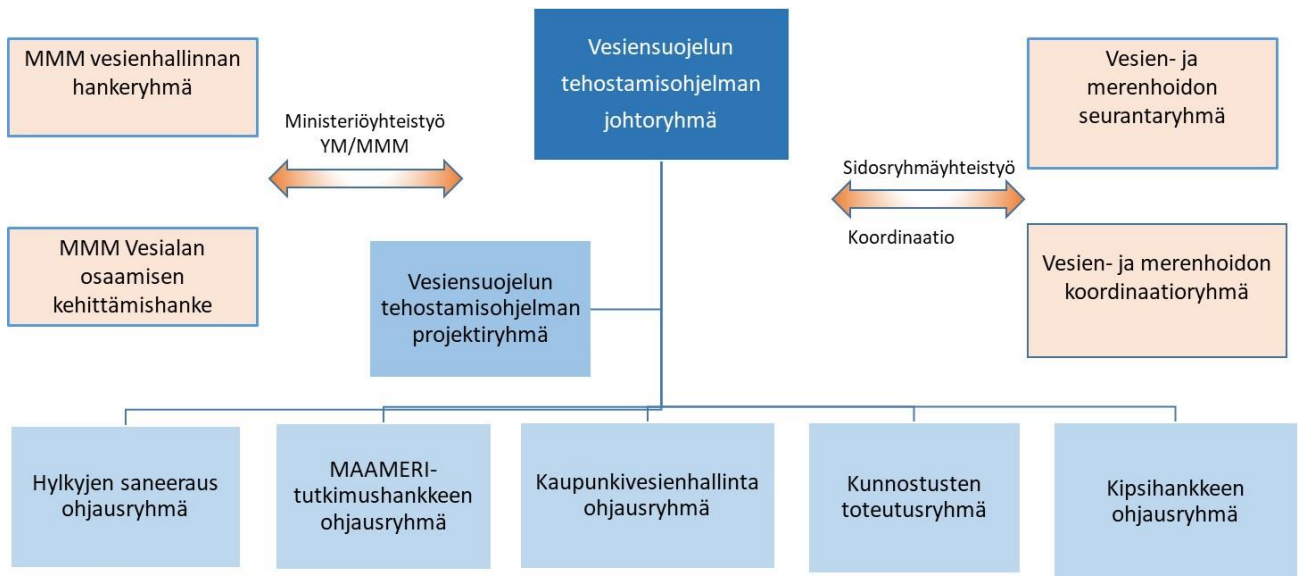
Ohjelman strateginen ja operatiivinen johto ja ohjaus

Ohjelman kokonaisvastuu on ympäristöministeriön luontoympäristösastolla. Ohjelman johtoryhmän tehtävänä on tukea ohjelmapäällikköä vesiensuojelun tehostamisohjelman kehittämisessä, strategisten tavoitteiden asettamisessa ja operatiivisen toiminnan toteuttamisessa. Johtoryhmän kokoonpano tarkistettiin syksyllä 2021 ja sitä laajennettiin maa- ja metsätalousministeriön edustajilla (kuva 1.)

Ohjelman kuudella teemalla sekä kahdella poikkileikkaavalle teemalle (hankinnat ja rahoitus, viestintä) on vastuuhenkilöt ympäristöministeriössä, joiden tehtävänä on toimia teeman johtavana asiantuntijana ja edistää teeman toteutumista yhdessä ohjelmapäällikön kanssa. Teemojen hankkeiden toteuttamisen tukena toimivat lisäksi ympäristöministeriön asettamat ohjaus- ja toteuttamisryhmät. Yhdessä ohjelmassa työskentelevien kahden erityisasiantuntija kanssa vastuuhenkilöt muodostavat ohjelman operatiivisen projektiryhmän.

Ohjelmapäällikön tehtävänä on vastata ohjelman kokonaisvaltaisesta toteutuksesta ja hallinnoinnista aikataulussa sekä valmistella ja valvoa ohjelman resurssien käyttöä ja tarvittaessa ohjata niitä uudelleen yhdessä johtoryhmän kanssa. Tässä roolissa ohjelmapäällikkö valmistelee johtoryhmän kokoukset ja huolehtii ohjelman toiminnan vuorovaikutuksesta ja yhteensovittamisesta muiden ohjelmien, prosessien ja ohjelman sidosryhmien kanssa sekä ohjelman toimien oikea-aikaisesta kohdentamisesta. Erityisasiantuntijat tukevat ohjelmapäällikköä ja muita teemavastaavia ohjelman hallinnoinnissa, käytännön toimien suunnittelussa, toteutuksessa, seurannassa ja viestinnässä, sekä valmistelevat ja raportoivat ohjelman projekti- ja johtoryhmän kokoukset.

Vesien- ja merenhoidon seurantaryhmä, jossa on mukana vesien- ja merenhoidon keskeiset toimijat ja sidosryhmät sekä muut keskeiset hallinnonalat, toimii koko ohjelman ohjausryhmänä ja seuraa puolivuositain ohjelman toimeenpanoa. Ohjelman toimeenpanosta keskustellaan säännöllisesti myös vesien- ja merenhoidon koordinaatioryhmässä, joka vastaa vesien- ja merenhoidon suunnittelun organisoinnista.

Kuva 1. Vesien- ja merenhoidon seurantaryhmän organisaatiokuva ja työryhmät.

Ohjelman hankesalkun hallinnointi

Ohjelman eri teemoja toteutetaan käytännössä sekä isojen teemakohtaisten tutkimus-, kehittämis- ja yhteistyöhankkeiden, että valtionavustushakujen kautta tulevien käytännön toteuttamishankkeiden kautta. Ohjelman projektiryhmällä, -ohjelmapäälliköllä, erityisasiantuntijoilla ja teemavastaavilla, on tärkeä rooli hankkeiden ohjauksessa, valvonnassa, seurannassa ja viestinnässä. He osallistuvat hankkeiden ohjaus- ja toteutusryhmiin, ja huolehtivat omalta osaltaan jatkuvasta dialogista ja vuorovaikutuksesta ministeriön, ELY-keskusten ja hankkeiden välillä. Ympäristöministeriö ja ELY-keskukset keräävät hankkeilta tietoa niiden toteutuksen edistymisestä sekä vesistövaikutusten seurannasta näiden ryhmien ja hankeraportoinnin avulla. Seurantatietoa hyödynnetään toiminnan ohjauksessa, suunnittelussa ja vaikuttavuuden arvioinnissa.

Maatalousteeman kipsihanketta hallinnoi Varsinais-Suomen ELY-keskus. Rakennekalkkihanketta hallinnoivat Turun ammattikorkeakoulu Oy ja kuituhankkeen hallinnoinnista vastaa Luonnonvarakeskus. Vesistö- kunnostushankkeita ja asiantuntijaverkostojen vahvistamista hallinnoivat kaikki (13) ELY-keskukset, joissa on ympäristö- ja luonnonvarat –vastuualue (Y-vastuualue). Valtakunnallista kaupunkivedet ja haitalliset aineet teemaa hallinnoi Etelä-Savon ELY-keskus. Maa- ja metsätalouden vesienhallinnan avustushankkeita

hallinnoivat Pohjois- Pohjanmaan, Varsinais-Suomen ja Etelä-Pohjanmaan ELY-keskukset. Hylkyjen saneeraus- hanketta sekä Itämeren ja vesien tilan selvityksiä ja tutkimuksia hallinnoi Suomen ympäristökeskus (SYKE).

Yhteistyö valtionhallinnossa

Maa- ja metsätalousministeriö on nimennyt ohjelmaan johtoryhmään edustajan sekä ruoka- että luonnonvaraosastolta. Lisäksi maa- ja metsätalousministeriön edustajia toimii eri teemojen ja tutkimushankkeiden ohjausryhmissä. Maa- ja metsätalousministeriö asetti neuvoteltuaan ympäristöministeriön kanssa vesienhallinnan hankeryhmän, jonka tehtävänä ohjata, seurata ja valmistella hallitusohjelman maa- ja metsätalouden vesienhallinnan toimenpidekokonaisuutta.

Ympäristöministeriön luontoympäristöosaston johdolla toteutetaan vesiensuojelun tehostamisohjelman kanssa samanaikaisesti Helmi-elinympäristöohjelmaa ja ravinteiden kierrätysohjelmaa. Ohjelmien tavoitteet ja toimet tukevat vesiensuojelun tehostamisohjelman yleisiä tavoitteita erityisesti yhdyskuntien jätevesien ravinnekuormituksen vähentämisen, kiertotalouden edistämisen, luonnon monimuotoisuuden ja pienten vesien suojelun ja valuma-alueen kunnostusten toteuttamisessa.

Viestintä

Ohjelman viestinnästä vastaa ympäristöministeriö yhteistyössä ohjelmaan osallistuvien tahojen kanssa viestintäverkostossa. Ohjelmalla on jatkuvasti päivittyvä viestintäsuunnitelma, jonka päivittämisestä ja toteuttamisesta vastaa ympäristöministeriö. Ministeriö pyrkii viestimään ohjelmasta ja sen tuloksista strategisella tasolla, jossa ohjelman toimia, tekijöitä ja sen tarjoamia rahoitusmahdollisuuksia nostetaan esiin ohjelman verkostojen ja mediayhteistyön kautta sekä sosiaalisen median mahdollisuuksia hyödyntäen. Ohjelmaan osallistuvat keskeiset sidosryhmät sekä ohjelmasta rahoitetut hankkeet valmistelevat ja toteuttavat omaa viestintäänsä yhteistyössä ympäristöministeriön kanssa. ELY-keskukset tekevät viestintäyhteistyötä rahoittamiensa hankkeiden kanssa. Lisäksi SYKE:n koordinoima valtakunnallinen vesistökuunnostusverkosto on yhteistyökumppani vesien tilaa, hankkeita ja rahoitusta koskevassa viestinnässä.

3. Ohjelman toimeenpano vuosina 2019-2021

Yksityiskohtaisemmat kuvaukset ohjelman toimeenpanosta ja keskeisistä tuloksista on löytyvät ohjelman vuosiraporteista. Alla on kuvattu keskeisimmät toimet ja tulokset sekä tavoitteet ohjelman loppukaudelle.

Maatalous

Tavoitteena on tehostaa maatalouden vesiensuojelua ravinnekuormituksen vähentämiseksi. Sipilän hallitusohjelman kärkihankkeiden (2016-2018) myötä tunnistettiin innovatiivisia maatalouden vesiensuojelumenetelmiä, joita on perusteltua kokeilla laajemmin. Kipsi, rakennekalkki ja kuitulietteet ovat maatalouden

ympäristötoimia, joilla kullakin on omat vaikutusmekanisminsa ja optimaaliset sovelluskohteensa. Tavoitteena on toteuttaa Peltojen kipsikäsittelyä 50-65 000 hehtaarilla Saaristomeren valuma-alueella ja vahvistaa rakennekalkin ja ravinnekuittujen käytön tietopohjaa.

Varsinais-Suomen ELY-keskuksen koordinoimassa Kipsi-hankkeessa on saatu vuoden 2021 loppuun mennessä levitettyä kipsiä yhteensä hieman alle 17 000 hehtaarille peltoa. Luonnonvarakeskuksen johtama ravinnekuittu-hanke ja Turun Ammattikorkeakoulun johtama rakennekalkki-hanke päättyivät vuoden 2021 lopussa, mutta molempien maanparannusaineiden levitysalueiden vaikutusten seuranta jatkuu koko ohjelmakauden ajan.

Kipsi, kuitu ja rakennekalkki -opas viljelijöille valmistui kolmen hankkeen yhteistyönä. Oppaassa kerrotaan maanparannusaineista ja niiden vaikutuksista, kannustetaan menetelmien käyttöön sekä autetaan viljelijää valitsemaan omilla peltolohkolle soveltuva maanparannusaine. Oppaan tueksi valmistui neljä videota, joista rakennekalkitusta esitellään kahdella videolla.

Vesienhallinta maa- ja metsätaloudessa

Tavoitteena on edistää maa- ja metsätalouden kestävästä vesienhallinnasta valuma-alueellisesti suunnitellulla ja yhteistyöllä vesistökuormituksen vähentämiseksi, ilmastomuutokseen sopeutumiseksi ja samalla parantaa luonnon monimuotoisuutta. Teeman toimeenpanoa edistetään maa- ja metsätalousministeriön asettamassa maa- ja metsätalouden vesienhallinnan hankeryhmässä. Hankeryhmä valmisteli vuoden 2021 aikana laaja-alaisen työohjelman, joka ohjaa toiminnan suuntaamista.

Konkreettisia toimenpiteitä edistetään valtioavustushakujen kautta. Avustuksilla halutaan vauhdittaa paikallisia kokeiluja ja alueellisia yhteistyöhankkeita, jotka tukevat peltojen ja metsien kestävästä vesitaloutta, edistävät vesienhallintaa valuma-alueella sekä vähentävät kuormitusta vesistöön. Avustushakua on toteutettu vuosina 2020 ja 2021. Avustusta on myönnetty yhteensä 23 hankkeelle, joista ympäristöministeriön avustusta on saanut kuusi hanketta. Kaikki avustetut hankkeet käynnistyivät keväällä 2021 ja niiden toteutus on edennyt hyvin. Hankkeissa on vuoden 2021 loppuun mennessä pilotoitu 35 vesienhallintamenetelmää.

Teeman tutkimus- ja kehittämisosio on käynnistynyt Suomen ympäristökeskuksen koordinoimalla hankkeella, joka selvittää maa- ja metsätalouden aiheuttaman kuormituksen vähentämistä kaksitasouomien avulla.

Vesistökuunnostukset ja asiantuntijaverkostojen vahvistaminen

Tavoitteena on parantaa ensisijaisesti vesistöjen ekologista tilaa. Monet hankkeet parantavat samanaikaisesti virkistyskäyttömahdollisuuksia, kalataloudellisia edellytyksiä sekä luonnon- ja maisemansuojelua. Siksi myös toteutettavien vesistötoimenpiteiden kirjo on laaja.

Ohjelman rahoituksen avulla on lisätty merkittävästi vuosittain ELY-keskuksista avustettavien kunnostushankkeiden määrää ja tuettu alueellisia asiantuntijaverkostoja. Hankkeita on kunnostusten valtionavustushauissa 2019-2021 käynnistynyt yhteensä noin 480 vesistöissä, joista noin 330 on jo toteuttamassa konkreettisia kunnostustoimia. SYKE:n koordinoima valtakunnallinen vesistökuunnostusverkosto on tuottanut ja levittänyt tietoa kunnostusmenetelmistä ja näiden tutkimuksesta ja vaikuttavuudesta ja tukenut alueellisia asiantuntijaverkostoja ja mahdollistanut uusimman tiedon levittämisen nopeasti eri toimijoiden välillä. Alueellisissa asiantuntijaverkostoissa alueiden erityispiirteet huomioiva ja niiden päälle rakentavan toimintamallin muotoutuminen on päässyt vauhtiin kaikkien ELY-keskusten alueella. Organisoitumisen malleja on useita, ja ne vaihtelevat kokonaan ELY-keskusvetoisesta sidosryhmäyhteistyöstä jollekin merkittävälle alueelliselle toimijalle ulkoistettuihin hankkeisiin tai näiden yhdistelmään.

Kaupunkivesien hallinta ja haitalliset aineet

Tavoitteena on tehostaa vesistökuormituksen vähentämistä kaupunkien hulevesien hallinnalla ja käsitteilyllä, vähentää haitallisten aineiden päästöjä tehostamalla jätevesien käsittelyä ja käyttämällä hulevesien pidättämiseen ja imeyttämiseen luontopohjaisia menetelmiä, kuten kosteikkoja ja virkistysalueita, sekä jakaa tietoa haitallisten aineiden, myös muovien, esiintymisestä ja vaikutuksista vesiympäristössä.

Konkreettisia toimenpiteitä edistetään avustushakujen kautta. Ensimmäinen avustushaku toteutettiin vuonna 2019 ja haun painopisteenä oli viemäröidyt yhdyskuntajätevedet. Avustusta myönnettiin seitsemälle hankkeelle. Avustettavissa hankkeissa muun muassa tunnistetaan haitta-aineiden päästölähteitä ja etsitään keinoja päästöjen vähentämiselle. Lisäksi hankkeissa testataan uusia laitteita ja menetelmiä jätevesien puhdistamiseksi ja ravinteiden kierrättämiseksi.

Toinen avustushaku oli vuosien 2020 ja 2021 vaihteessa ja haun painopisteenä oli hulevesien hallinta ja käsittely ja avustusta myönnettiin yhdelletoista hankkeelle. Hankkeissa selvitetään hulevesien sisältämien haitallisten aineiden määriä ja päästölähteitä, kehitetään menetelmiä hulevesien laadun ja kuormituksen jatkuvatoimiseen seurantaan sekä kehitetään uusia hulevesien puhdistusmenetelmiä. Hankkeissa kerätään uutta tietoa tunnistettujen riskialueiden huleveden laadusta ja selvitetään vaarallisten aineiden poistomahdollisuuksia hulevesistä (muun muassa rakennus- ja purkutyömaat). Lisäksi hankkeissa kerätään tietoa ja lisätään ymmärrystä luonnonmukaisten hulevesirakenteiden toimivuudesta ja rakentamisen aikaisten hulevesien hallinnasta. Hankkeissa myös lisätään yleistä tietoisuutta vesien roskaantumisesta viestinnän keinoin.

Kolmas avustushaku viemärylivuotojen ja niiden vaikutusten vähentämisen on toteutettu ja hankeavustukset myönnetään keväällä 2022. Vuoden 2021 loppuun mennessä viisi hanketta on valmistunut.

Hylkyjen saneeraus

Teeman tavoitteena on varmistaa, että vastuuviranomaisilla sekä teknisillä toimijoilla on tarvittava osaaminen ja valmius hylkyjen aiheuttamien ympäristöriskien poistamisessa. Suomen ympäristökeskuksen arvion mukaan Suomen aluevesillä ja talousvyöhykkeellä on yli tuhat vanhaa hylkyä, joissa osassa epäillään olevan joko polttoaineena tai lastina öljyä. Näistä parinkymmenen arvioidaan olevan korkea riski meriympäristölle. Lisäksi ne voivat aiheuttaa haittoja liikenteelle, ympäristön viihtyisyydelle ja jätehuollolle.

Suomen ympäristökeskuksen koordinoimassa hankkeessa on saneerattu vuosina 2020-2021 ruoppaaja Veli Hangon edustalla sekä kuivalastialukset Hanna-Marjut ja Fortuna Kihdin selällä ja Beatris -hylky Kustavissa. Lisäksi hankkeessa on järjestetty saneeraukseen liittyvää koulutusta sekä tehty tiedustelu- ja tutkimusmatkoja riskihyllyille. Hankkeessa on myös laadittu taustaselvitys öljysaneerausten viranomaisvastuista sekä tehty markkinakartoitus kotimaisista ja ulkomaisista toimijoista, jotka voisivat toteuttaa kilpailutettavan öljysaneerausoperaation.

Itämeren ja vesien tilan selvitykset ja tutkimus (MAAMERI-hanke)

Ohjelmassa tuotetaan Itämeren ja sisävesien suojelua tukevaa tutkimustiedon hankintaa, jonka tavoitteena on auttaa kohdentamaan tilaa parantavia toimenpiteitä vaikuttaviin ja kustannustehokkaisiin kohteisiin.

Hanke tuottaa uutta tietoa vahvistamaan vesien- ja merenhoidon toimenpiteiden vaikuttavuusarvioinnin edellytyksiä Saaristomeren alueella. Hanke tutkii maalta peräisin olevan fosforikuormituksen laatua, kulkeutumista ja varastoitumista rannikko-avomerigradieniteilla sekä kuormituksen ekosysteemivaikutuksia Saaristomeren eri osissa. Hanke sisältää kenttätutkimuksia, joissa hyödynnetään eri tutkimusalueita, sekä mallinnusta, kaukokartoitusta ja tutkimusaineistojen integraatiota.

Hanketta koordinoi Suomen ympäristökeskus, ja siihen osallistuvat Geologian tutkimuskeskus, Ilmatieteen laitos, Helsingin yliopisto, Turun yliopisto, Varsinais-Suomen ELY-keskus ja Åbo Akademi. Hanke on käynnistynyt maaliskuussa 2020 ja jatkuu elokuuhun 2022.

4. Vesiensuojelun tehostamisohjelman tulevaisuuden tavoitteet

Vesiensuojelun tehostamisohjelman toimet ovat kaudella 2019-2023 koordinoitu ja kohdennettu teemoittain, joissa on sekä tehty kokonaan uusia avauksia, kuten riskihylkyjen saneeraus ja peltojen kipsikäsittely, että laajennettu jo ennen ohjelmakautta vakiintuneita toimintamalleja, kuten vesistökuunnostushankkeiden avustuksia alueellisten ELY-keskusten kautta. Vaikka pääpaino on ollut konkreettisten toimien toteutuksessa, on niiden vesistövaikutusten seurannan jatkaminen toimien entistä tehokkaamman kohdentamisen

näkökulmasta keskeisen tärkeää. Ohjelman rahoittamissa hankkeissa on kehitetty uusia menetelmiä, työkaluja ja toimintamalleja sekä perustettu uusia vesienhoidon verkostoja, joiden laajempaa käyttöönottoon on tulevaisuudessa panostettava. Vesienhoidon suunnitelmissa ja toimenpideohjelmissa tunnistettujen toimien toteutuksessa on vielä aukkoja, joihin olisi ohjelman jatkokaudella kohdennettava resursseja.

Maatalouden vesiensuojelu

Vesienhoitosuunnitelmissa vuosille 2022-2027 esitetään maanparannusaineiden käyttöä noin 600 000 hehtaarille peltoa. Tästä johtuen peltojen kipsikäsittelyä jatketaan Saaristomeren valuma-alueella vuosina 2022-2023. Tavoitteena on saada vuosien 2022-2023 aikana käsiteltyä kipsillä 30 000 hehtaaria uutta peltoalaa. Peltojen kipsikäsittelyt aloitetaan syksyllä 2022 myös muualla Suomessa Suomen kestävän kasvun ohjelman rahoituksella. Molemmat kipsihankkeet toteutetaan Varsinais-Suomen ELY-keskuksen johdolla.

Myös muiden maanparannusaineiden, rakennekalkin ja ravinnekuidun käyttöä on tarkoitus laajentaa. Vuoden 2021 lopussa päättyneiden tutkimushankkeiden tulokset ovat lupaavia, mutta ne myös osoittivat, että menetelmien vaikutusmekanismeista, että käytön vaikutuksista tarvitaan lisätietoa. Tästä johtuen käynnistetään uusi tutkimus- ja kehittämishanke, jossa pureudutaan vielä avoimina oleviin kysymyksiin sekä mahdollisuuksien mukaan sovelletaan kaikkia kolmea maanparannusainetta valuma-alueen mittakaavassa.

Samaan aikaan kerätään tietoa maanparannusaineiden pitkäaikaisista vaikutuksista jatkamalla seurantoja peltoalueilla, joissa kipsiä, rakennekalkkia ja kuitua on ohjelman rahoittamissa hankkeissa jo levitetty.

Vesistöjen kunnostus

ELY-keskusten kautta vuosittain jaettavia vesistö-kunnostusavustuksia jatketaan myös vuosina 2022-2023. Avustushankkeita kohdennetaan erityisesti vesienhoitosuunnitelmissa vuosille 2022-2027 tunnistettuihin kunnostuskohteisiin. Myös alueellisten asiantuntijaverkostojen tukea jatketaan, koska tulokset osoittavat sen lisäävän alueellista aktiivisuutta hankkeiden toteuttamiseen. Myös toimijoiden osaamista kasvatetaan valtakunnallisen ja alueellisen koulutuksella. Vuonna 2021 otettiin käyttöön uudet vesistö-kunnostushankkeiden seurantakriteerit, joiden avulla tutkimustarpeita voidaan tunnistaa tulevana vuosina entistä tarkemmin. Kunnostusmenetelmien kehittämisessä keskitytään menetelmiin, joiden avulla voidaan parantaa kunnostustoiminnan vaikuttavuutta ja ravinteiden poistamista vesistöistä.

Maa- ja metsätalouden vesienhallinnan edistäminen

Maa- ja metsätalouden vesienhallintateeman toteuttaminen jatkuu maa- ja metsätalousministeriön ja ympäristöministeriön yhteisen työohjelman linjausten mukaisesti. Maa- ja metsätalouden vesienhallinnan hankeavustuksia jaetaan vuosittain myös vuosina 2022-2023. Avustuksia kohdennetaan edelleen tukemaan peltojen ja metsien kestävää vesitaloutta ja luontopohjaisia ratkaisuja, jotka samalla edistävät vesienhallintaa valuma-alueella ja vähentävät kuormitusta vesistöön.

Alueelliset valuma-aluelähtöiset vesienhallinnan pilotit jatkuvat ELY-keskusten koordinoimina vuosina 2022-2023. Pilottien kautta syntyvät hyvät käytännön esimerkit auttavat erityisesti siirtymistä suunnitellusta käytäntöön ja tekevät valuma-aluelähtöisistä toimintamalleista selkeämpiä ja koordinoitumpia. Samalla pilottien kautta saadaan lisätietoa puutteista ja tietoaoukoista, joita jo rahoitettujen avustushankkeiden kautta ei ole saatu tai saamassa vastauksia.

Teeman tutkimusta tulvasanteellisista kaksitasouomista jatketaan. Se on perinteiselle uomaperkaukselle vaihtoehtoinen, potentiaalisesti monihyötyinen menetelmä peruskuivatukseen ja vesien johtamiseen, joita on toistaiseksi toteutettu Suomeen vain hyvin vähän ja jonka mahdollisuudet muuttuvissa ilmasto-olosuhteissa ovat hyvin laajat.

Kaupunkivesien hallinta

Kaupunkivesien hallinnan hankeavustuksia jaetaan vuosittain myös vuosina 2022-2023. Avustuksia kohdennetaan edelleen tukemaan niitä toimintoja, jotka palvelevat uudistuvan yhdyskuntajätevesidirektiivin toimeenpanon tarpeita, erityisesti hulevesien laadun parantamista ja haitallisten aineiden ennakoivaa vähentämistä.

Hylkyjen saneeraus

Hylkyjen saneerausteemassa jatketaan tiedustelutietojen keräämistä uusista saneerauskohteista. Viranomaisten osaamista ja valmiuksia kehitetään syvälle yli 60 metrin syvyydessä sijaitsevien hylkyjen saneeramisessa. Samalla uudistetaan hylkyrekisteri, johon kerätään tietoja riskihylkyistä eri viranomaistahojen käyttöön. Määrärahatilanteen salliessa valmistellaan kilpailutus yksityisen tahon toteuttamaan öljynpoisto-operaatioon markkinakartoituksen perusteella. Tarkoituksena olisi vielä saneerata yksi syvällä sijaitseva riskihylky vuonna 2023, jonka avulla saataisiin samalla tarpeellisia kokemuksia yksityisen tahon toteuttamasta öljynpoisto-operaatiosta yhteistyössä viranomaisten kanssa.

Kohti tehokkaampaa toteutusta: Uusia teemoja ja toimintatapoja tulevalle kaudelle

Vesiensuojelussa on edettävä sekä uusien sääntelymekanismien että vapaaehtoisten toimien kautta ja näiden toimien on oltava keskenään hyvin tasapainossa toimialoittain. Samaan aikaan korostuu valittavien toimien kokonaisvaltaisuus ja monitavoitteisuus, jolloin etusijalla on vesiensuojelua, ilmastonmuutoksen torjuntaa ja luonnon monimuotoisuutta samanaikaisesti edistävät toimet.

Ravinteet ja rehevöityminen ovat edelleen suurin vesiä ja merta vaivaava ongelma, joten valittavilla toimilla on edelleen pystyttävä tehokkaammin vähentämään ravinnekuormitusta ja niiden valuntaa vesiin. Toisaalta on harkittava, voidaanko jo vesiin päätyvien ravinteiden poistamiseen olemassa olevia keinoja tehostaa. Ravinteiden poistossa on tavoiteltava vielä parempaa vaikuttavuutta, tehokkuutta ja niiden kierrätystä.

Vesien ja merenhoitosuunnitelmat tarkistettiin vuosille 2022-2027. Suunnitelmissa on paljon toimenpiteitä, joita ei vielä edistetä vesiensuojelun tehostamisohjelmassa, ja niistä on myös tunnistettu painopistealueita, joiden toimeenpanoon ei nykyisin ole riittävästi keinoja. Yhtenä esimerkkinä ovat happamien sulfaatti-maista aiheutuvien haittojen ennaltaehkäisemiseen ja pilaantuneiden maa-alueiden kunnostamiseen liittyvät toimet. On kuitenkin kartoitettava huolellisesti, mitä toimia jo tehdään muiden ohjelmien puitteissa.

Lisärahoitus ei yksin riitä hyvien käytäntöjen ja toimien jalkautumiseen. Toimenpiteisiin varatun rahoituksen lisäksi alueellisten toimijoiden osaamisen kehittymistä ja toimintaedellytyksiä on tuettava. Eri alueiden tarpeet ovat myös erilaisia, joten valittavien keinojen on perustuttava alueellisiin lähtökohtiin.

Yksityisen ja julkisen sektorin yhteistyön vahvistamisella olisi mahdollisuus nopeuttaa vesiensuojelussa tarvittavien toimien toteuttamista. Tämä olisi mahdollista esimerkiksi vaikuttavuusinvestointeja ja vesivastuullisuusinvestointeja toteuttamalla.

Vesivastuullisuudella tarkoitetaan yrityksen vedenkäyttöä ympäristön kannalta kestäväällä tavalla, jossa yrityskantaa vastuun vesistövaikutuksistaan ja hallitsee aiheuttamansa vesiriskit. Yritysten ohella myös valtio, kunnat, tutkimuslaitokset ja yksityishenkilöt ovat vesivastuullisuuden ytimessä. Maatalous on maailmanlaajuisesti suurin vedenkäyttäjä ja elintarvikkeiden käyttö muodostaa arvolta 80 prosenttia Suomen yhteenlasketusta kokonaisvesijalanjäljestä, joten maatalouden vesiensuojelukeinojen kehittäminen ja laajempi käyttöönotto ovat tärkeää paitsi vesiensuojelun, myös vesijalanjäljen näkökulmasta. Vesivastuusitoumuksella voidaan edistää vesiensuojelun lisäksi muita vedenkäyttöön liittyviä ratkaisuja, kuten teknisiä parannuksia tai vesivarojen hallinnan kehitystä.

Vesiensuojelun saaminen läpileikkaavaksi periaatteeksi kautta yhteiskunnan toimintojen edellyttää lisäksi uusia rahoitusmalleja, ja uusien innovatiivisten rahoituskeinojen mahdollisuuksia luonnonsuojelun rahoittamisessa on tutkittu jo nykyisellä hallituskaudella. Vaikuttavuusperusteinen rahoitus konseptina siirtää tarkastelun tarkkaan rajattujen suoritteiden tai toimien hankinnasta tulosten ja vaikutusten perusteella tapahtuviin hankintoihin tai maksatuksiin. Yksityistä pääomaa hyödyntävä rahoitusmalli muuttaa parhaimmillaan nykyiset ympäristöhaasteet, sijoituskohteiksi, joiden avulla voidaan tehostaa verovarojen käyttöä ympäristöhaasteiden ratkaisussa. Vaikuttavuusinvestoinnit ovat mahdollisuus myös vesiensuojelun tehostamiseen.

Myös vesiensuojelussa on myös varauduttava kasvaviin kansainvälisiin haasteisiin. Suomalaisia osajia on saatava mukaan rauhanvälitysprosesseihin osana Suomen laajempaa rauhanvälitystoimintaa. Samalla on tärkeää vastata suomalaisen vesidiplomatiaverkoston koulutus- ja osaamistarpeisiin sekä syventää yhteistyötä ulko- ja turvallisuuspolitiikan, rauhanvälityksen ja vesialan asiantuntijoiden välillä.